

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ השנה השבע עשרה
יוצא לאור ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנוער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה

ויקרא (תשי"ח)

פרק א'

ע' גליון ויקרא תשי"ג שאלה א.

בטעם הקרבנות:

ויקרא רבה נ"ב ה'

"איש איש כי ישחט"; ר' פנחס בשם ר' לוי אומר: משל לכן מלך שלבו היה
גם עליו והיה למוד לאכול נבלות וטרפות. אמר המלך: זה יהיה תדיר על
שולחני ומעצמו הוא נ"ור. כן - לפי שהיו ישראל להוטים אחרי עבודה
זרה והיו מביאים קרבנותיהם לשעירים באיסור... אמר הקב"ה: יהיו
מקריבים קרבנותיהם לפני באהל מועד והם נפרשים מעבודה זרה.

רמב"ם מורה נבוכים מאמר ג' לפרק ל"ב, ע' גליון ויקרא תש"ח

רמב"ם מורה נבוכים מאמר ג' מ"ו:

שהמצרים היו עובדים למזל טלה, מפני זה היו אוטרים לשחוט הצאן, והיו
מואסים רועי צאן, אמר (שמות ט, כב) "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם
ולא יסקלוננו". אבל לשחיטת הבקר והצאן כמעט שהיו מואסים אותו רוב
עובדי עבודה זרה, וכולם היו מגדילים זה המין מאד, ולזה תמצא אנשי
הודו עד היום לא ישחטו הבקר כלל... ובעבור שימחה זכר אלה הדעות
שאינן אמיתיות, ציונו להקריב אלה השלושה מינים לבד, "מן הבהמה תכלית
הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", עד שהיה המעשה אשר חשבוהו תכלית
המרי בו יתקרב אל השם, כן מרפאים הדעות הרעות אשר הם חליי הנפש
האנושי בהיפך אשר בקצה האחרון.

רמב"ן ויקרא א' ט' ד"ה נחוח.

אחרי הביאו דברי הרמב"ם הנ"ל:

...אלה דבריו ובהם האריך.

והנה הם (= דברי הרמב"ם האלה) דברי הבאי, "יופאו שבר גדול" וקוטיה
רבה "על נקלה" (המליצה לקוחה מירמיה) יעשו שולחן ה' מגואל, ואיננו
רק (= שאין מטרתו אלא) להוציא מלבן של רשעים וטפשי עולם, והכתוב
אומר, כי הם "לחם אשה לריח ניחוח". (כלומר: ביטוי זה מוכיח ייש
להם ערך עצמי חיובי ולא רק ערך פולמוסי, כדי לרפא דעות משובשות). וגם
כי לפי שטותם של מצרים לא חתרפא מחלתם בזה, אבל תוסיף מכאוב, כי
מחשבת הרשעים הנזכרים לעבוד למזל טלה, ומזל שור... ולכן לא יאכלו
אותם לכבוד כוחם ויסודם, אבל אם יזכרו אותם לשם הנכבד - זה כבוד
להם ומעלה, והם עצמם נוהגים כן... ויותר חתרפא המחלה באכלנו מהם
לשובע, (= אם לא נקריב ולא נזרוק הדם אלא נאכל בהמות אלה המקודשות
להם אכילת חולין גמורה, להוכיח שאין בהם שום קדושה ושום צד אלהות)
שהוא אסור להם ומגונה בעיניהם ולא יעשו כן לעולם. והנה נח בצאתו
והנה נח בצאתו מן התיבה עם שלושת בניו - אין בעולם כשדי או מצרי -
הקריב קרבן וייטב בעיני ה' ואמר בן (בראשית ח, כא) "וירח ה' את
ריח הניחוח" וממנו אמר אל לבו (שם) "לא אוסיף עוד לקלל את האדמה
בעבור האדם". (שם ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן וישע
ה' אל הבל גאל מנחתו", ולא היה עדיין בעולם סמך עבודה זרה כלל...
ולשון הקרבנות "את קרבני לחמי לאשה ריח ניחוח". וחלילה שלא יהא
בהם שום תועלת ורצון, רק (=כי אם) שוללת העבודה הזרה מדעת הטוטים.

ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם, כי בעבור שמעשה בני אדם
נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה ה', כי כאשר יחטא ויביא קרבן,
יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה ויתודה בפיו כנגד הדבור וישרוף באש
הקריב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה והקריבים כנגד ידיו ורגליו
של אדם העושים כל מלאכתו. ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו,
כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה, כי חטא אלוהיו בנופו ובנפשו

וראוי לו שיטפן דמו וישרף בנפו, לולא חסד הכורא שלקח ממנו תמורה. וכפר הקרבן בזה שיהא דמו תחת דמו... וקרבן התמיד בעבור ילא ינצל הרבים מחטוא תמיד; ואלה דברים מתקבלים, מושכים הלב בדברי אגדה.

ר' דוד הופמן: ויקרא ע' ט"ה

רק נח שראה כמר עיניו באובדן עולם מלא של רשעים, ירק הוא ניצל ממנו על פי נס מה', רק הוא הרגיש כי חיייו נתונים לו טאת ה' ותלויים בו והוא נתן ביטוי נמרץ להרגשה הזאת על ידי קרבן בעל חי, הדם שנשפך בתורת "נפש" בעל החי על גבי המזבח, היה מטל את נפשו האדם ואת חיי האדם, ובקרבן זה התפרצו רגשותיו של נח להבעות מוחצות, כי לא בהונן בלבד אלא גם בדמו הוא שייך לה', "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש".

ואולם מה כוונתה האמיתית של ההבעה החגיגית הזאת? דבר זה מתברר רק על ידי רבנו של אברהם אבינו, כבר כתשעה נסיונות עמד אברהם ונמצא לבו נאמן לה', עתה היה עליו לעמוד בנסיון הקשה ביותר. על פי צו ה' היה מוטל עליו להקריב את בנו יחידו, אשר היה קטור, אליו בכל נפשו ואשר חיייו היו יקרים לו מחיי עצמו, ולאחר שגילה את נכונותו השלימה וציתנותו האיתנה, באה הקריאה לישמר על חיי בנו והנה נגלה מתאום איל ואותו הביא לעולה תחת בנו. בזה קובע בבידור הרעיון, שבכוח החיים שאנחנו מקריבים לה' באמצעות קרבן בעל-חי, אנו מסמלים את הכניעה הגמורה והמשמעת השלימה לדרישות ה', והן המטרה הטופית שלו. זאת היא מה שה' דורש מן האדם, זאת היא תוכנה של "יראת ה'", משמעת בלתי מוגבלת לה'. "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני".

1x) מה ההבדל בין טעם הקרבנות הניתן ברמב"ם במקום הראשון (ל"ג) לבין טעם הקרבן הניתן ברמב"ם במקום השני (מ"ו)?

2x) האם ר להביא סעד לדברי הרמב"ם מדברי המדרש שהובא בראשית הגליון? נמק תשובתך!

(עיינ גם בגליון ויקרא תשי"ג (יאלה א'), בנסיונו של אברהם להביא סעד לדברי הרמב"ם מן המדרש הנ"ל בשנוי גירסא!)

3) כיצד יכול הרמב"ם להביא ראיה לדעתו (הנאמרת בסורה ג', ל"ג) מן המצוה שבדברים י"ב ד - י"ד?

4) מהי כונת הרמב"ן באמרו, שבדברי הרמב"ם "ירפאו שבך גדול על נקלה". מהו השבר?

למה יעשו דברי הרמב"ם - לדעת הרמב"ן - את "שלחן ה' מגואל" (המליצה שאולה ממלאכי א' ז')?

5) הרמב"ן מנסה לטתור דברי הרמב"ם מלשון הכתוב. כיצד?

6) מהי טענת הרמב"ן על הרמב"ם מקרבן הבל ונח?

7x) כיצד אפשר להגן על דעת הרמב"ם ולהסיר ממנו תלונת הרמב"ן בטענתו על קרבן הבל ונח?

8) כיצד מתיחס הרמב"ן לטעם שניתן ע"י עצמו בסוף דבריו "בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה"...

9) במה שונה הטעם הניתן ע"י ר' דוד הופמן מדברי הרמב"ן האחרונים "ויותר ראוי לשמוע...?"

שאלות המסומנות X קשות והמסומנות XX קשות ביותר, יפצור כ"א למי הכנתו.

שאלות וגם תשובות נא לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים